

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

"וימת אהרן שם בראש ההר" (במדבר כ', כ"ח) (מדוע לא נאמרה קבורה אצל אהרן)

(כב) ויסעו מקדש, ויבאו בני ישראל כל העדה הר ההר. (כג) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בהר ההר, על גבול ארץ אדום לאמר. (כד) יאסף אהרן אל עמיו כי לא יבא אל הארץ אשר נתתי לבני ישראל, על אשר מריתם את פי למי מריבה. (כה) קח את אהרן ואת אלעזר בנו, והעל אתם הר ההר. (כו) והפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו, ואהרן יאסף ומת שם. (כז) ויעש משה כאשר צוה ה', ויעלו אל הר ההר לעיני כל העדה. (כח) ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש אתם את אלעזר בנו וימת אהרן שם בראש ההר, וירד משה ואלעזר מן ההר. (כט) ויראו כל העדה כי גוע אהרן, ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל. בפסוקים אלו ישנם מספר עניינים לעסוק בהם, ונעסוק בחלק מהם:

ענין א' - קבורת אהרן

שאלה מרכזית

מדוע לא נאמרה 'קבורה' אצל אהרן, אלא רק הפעלים 'יאסף', 'ומת' ו'גוע'. ואם נבדוק בפרשתנו לגבי 'מרים' כן נאמר בתחילת הפרק: "ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן בחדש הראשון וישב העם בקדש, ותמת שם מרים ותקבר שם" (במדבר כ', א'). וכן אצל 'משה' נאמר בפרשת 'וזאת הברכה': "וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה'. ויקבר אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור, ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה" (דברים ל"ד, ה' - ו'). גם אצל ה'אבות' מוזכרת קבורה, אז מדוע רק אצל אהרן אינה מוזכרת, האם הוא לא נקבר, והרי לפי ההלכה צריך לקבור אדם שנפטר?

דין קבורה בקרקע

דין קבורה - דין קבורה נלמד מהפסוק: "לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה" (דברים כ"א, כ"ג). ואומר שם 'רש"י': "כי קללת אלהים תלוי - זלזולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו, וישראל הם בניו. משל לשני אחים תואמים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה שר ואחד נתפס ללסטיות ונתלה. כל הרואה אותו אומר השר תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל וזלזול כמו והוא קללני קללה נמרצת". ומשמע, שהבעיה היא שרואים את המת, שהוא בדמות דיוקנו של הקב"ה, ויש בזה זלזול בכבודו.

קבורה בקרקע - דין קבורה בקרקע נלמד מהפסוק: "בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג', י"ט). וכמו שאומר 'מלבי"ם': "ומ"ש ע"ד שובך אל האדמה הוא הקבורה שקוברין אותו באדמה שמשם לוקח". ונראה, שניתן להעלות שני הסברים, מדוע לא נאמרה בו קבורה.

הסבר א' - אהרון הכהן נטמן בתוך מערה על גבי מטה

'רש"י' מביא מדרש: "אמר לו הכנס למערה ונכנס, ראה מטה מוצעת ונר דלוק, אמר לו עלה למטה ועלה, פשוט ידיך ופשט, קמוץ פיך וקמץ, עצום עיניך ועצם. מיד חמד משה לאותה מיתה וזהו שנא' לו (דברים לב) כאשר מת אהרן אחיך מיתה שנתאוית לה". מרש"י זה, ניתן ללמוד, שאהרון נטמן בתוך מערה. ומזה שהיתה שם בצורה נסית מטה מוצעת ונר דלוק, משה הבין שהוא אינו נדרש לקברו בקרקע המערה, אלא שגופו ישאר על גבי המטה.

וכן משמע מדברי 'רש"י' בפסוק כ"ט שמביא מהמדרש: "ויראו כל העדה וגו' - כשראו משה ואלעזר יורדים, ואהרן לא ירד, אמרו היכן הוא אהרן, אמר להם מת. אמרו לו אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה ישלוט בו מלאך המות. מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה, ראו והאמינו". משמע, שאהרון לא נטמן באדמה אלא נשאר שוכב על גבי המטה. ואולי, לכן לא נאמרה בו קבורה. וניתן להוסיף כאן את דברי בעל ספר 'משכיל לדוד' שמביא מדברי 'מהרח"ו' שהובאו בספר 'טוב הארץ': "וכן מעלת מיתת אהרן ומרים הכל מעלה א' מפני קדושתם ואלו אינם חייבים בכליון הגוף בעפר וכו' ע"ש"י, ואולי לכן לא נאמרה בו קבורה.

ויש להוסיף את דברי בעל 'שפתי כהן' שאומר: "המיתה נזכרה ולא נזכרה הקבורה כמו שאמר במרים, שאמר (במדבר כ', א') ותמת שם מרים ותקבר שם, אלא לפי שנפתחה לו מערה ונסגרה עליו כשהושם שם וקלטתו לתוכה". ולפי זה, אין זה גורע מקבורה בקרקע, אלא כפי שהיו נוהגים לקבור במערות קבורה, וגם כאן ברגע שהמערה נסתמה, הרי זה נחשב לקבורה, אך לא נאמר קבורה, כדי שלא נחשוב שנקבר בקרקע ממש.

הסבר ב' - אהרון נלקח ע"י מלאכים לשמי רום

במדרש שהביא 'רש"י' מבואר, שמלאכי השרת הראו לעם ישראל את אהרון מוטל במטה. ו'בעל הטורים' אומר: "ויראו - בגימטריא בעננים". ולפי זה, אולי ניתן לומר, שמלאכי השרת העלוהו עם מטתו לשמים, ולכן לא נאמרה בו קבורה.

ענין ב' - "על גבול ארץ אדום"

בפסוק כ"ג נאמר: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בהר ההר, על גבול ארץ אדום לאמר". ויש לברר, מדוע יש צורך לציין שחר ההר נמצא על גבול ארץ אדום? ונמצא מספר הסברים לדבר:

רש"י מסביר שאהרון מת בגלל שהתחברו כאן לעשו הרשע: "על גבול ארץ אדום - מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחטרו הצדיק הזה. וכן הנביא או' ליהושפט (ד"ה כ) בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך".

'אור החיים' הקדוש מוסיף על דרך הרמז, שמכיוון שאהרון יחד עם משה יהיו בגאולה העתידה, והיא תתחיל מאדום כמו שנאמר - 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשוי, לכן אהרון נאסף דווקא שם, שמשם תתחיל הגאולה. והפסוק - 'על גבול ארץ אדום' מכון לומר, שיהיה גבול לשלטון עשו.

'מלבי"ם' מסביר שהיה עוד הר שנקרא 'הר ההר' והוא היה בצפון ארץ ישראל, כמו שנאמר בפרשת **'מסעי'**: "וזה יהיה לכם גבול צפון, מן הים הגדול תתאו לכם **הר ההר**" (במדבר ל"ד, ז'), לכן היה צריך להדגיש כאן שמקום זה נמצא בגבול ארץ אדום בדרום הארץ, ולא אותו זה שנמצא בצפון הארץ.

'אדום' - שתיקה - ואולי על **דרך הרמז** אפשר להעלות רעיון נוסף, **'ש'אדום'** כאן הוא במובן של **שתיקה**, וזו היתה התכונה שאפיינה את אהרון כמו שנאמר עליו במות שני בניו - **'וידם אהרון'**. והוא היה - **'על גבול ארץ אדום'** כלומר על גבול **'ארץ השתיקה'**, ועד כדי כך שתק, שאפילו במקום שנתבקש לדבר אל הסלע הוא שתק. ואמנם מצד אחד הוא נענש על כך, כפי שמובא בפסוק הבא. אך מצד שני, השתיקה הביאה אותו לדרגה עליונה של שמירת גופו, כמו שנאמר **'ביקהלת'** (ה', ה'): "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך", כי הדיבור הלא נאות מקלקל את גוף האדם, אך אהרון שאחז בפלך השתיקה, גרם שגופו יהיה כל כך טהור ונקי שלא היה צריך קבורה באדמה לזיכוד הגוף, ולכן לא נאמרה בו קבורה.

ואולי, נוכל למצא רמז נוסף **'ש'אדום'** בגימטריא - 51, והשם **'אהרן'** מורכב מהאותיות **'הר'** באמצע השם, ובצדדים האותיות **'א' ו-'ן'** שגם הם בגימטריא - 51, ובא לרמז שאהרון היה מוקף במידת השתיקה כמנין 'אדום', והוא גבה מכל בני ישראל במידה זו עד שהיה כהר גבוה בולט בשתיקתו.

ענין ג' - למשמעות השם - 'הר ההר'

מה פירוש הביטוי - **'הר הָהָר'?** **'רש"י'** מפרש בשם המדרש: **"הר על גבי הר** כתפוח קטן על גבי תפוח גדול". ופירוש זה מעלה מספר קשיים:

1. אם - **'הר'** הוא במובן של - **'הר'** אז מדוע מנוקד **'הר'** בחולם ולא **'הר'** בפתח.
2. **'אונקלוס'** מתרגם - **'הר טורא'**, ואם **'הר'** הוא במובן של **'הר'**, אז מדוע לא מתרגם את המילה - **'הר'** אלא משאיר - **'בהר טורא'**.
3. הביטוי - **'הר ההר'** מוזכר ארבע פעמים בפסוקים כ"ב - כ"ז: **"ויבאו בני ישראל כל העדה הר ההר**. ויאמר ה' אל משה ואל אהרן **בהר ההר**... והעל אתם **הר ההר**... ויעלו אל **הר ההר**...", אז מדוע בפסוק כ"ח נאמר: **"וימת שם אהרן בראש ההר"** ולא - **'בהר ההר'**. ובאותו פסוק: **"ויירד משה ואלעזר מן ההר"**, ומדוע לא - **'מהר ההר'**.
4. ומדוע נאמר בפסוק כ"ח: **"וימת אהרן שם בראש ההר"**, הרי זה היה הר על גבי הר, אז באיזה חלק של ההר הוא מת בהר התחתון הגדול או בהר הקטן שמעליו, ואז היה צריך להיות כתוב - **'בראש הר ההר'?** ואם מת בראש ההר התחתון, ולכן גם נאמר שהם ירדו **'מן ההר'** כלומר התחתון, אז למה חשוב לומר שזה היה הר על גבי הר?

הסבר - 'הר' בחולם היה השם של ההר

ונראה לומר, שזה היה הר שהשם שלו היה - **'הר'**, והביטוי - **'הר ההר'** אומר שהם הגיעו למקום שנקרא - **'הר'** שהיה - **'הר'**. רעיון זה לקוח מדברי **'רבנו בחיי'** שאומר: **"והיה אהרן קבור באותו מקום ששמו הר"**. וכן אומר **'רמב"ן'** בפרשת **'עקב'**: **"והנראה בעיני כי הר ההר - גדול שבהרים וארוך פרסאות רבות - ושמו מוכיח, כי הוא יקרא - 'הר' ויאמרו לו 'ההר' לגודלו וארכו" (דברים י' ו').** ושמחתי למצא בחומש **'אוצר המדרשים'** שמביא **'מ'מדרש אגדה כתב יד'** כדברים הללו: **"הר ההר. המקום שמו 'הר' כלומר: 'הר' שהוא ב'הר'.** ולפי זה נסביר את השאלות דלעיל:

1. המילה **'הר'** מנוקדת בחולם ולא בפתח כי אין כוונתה לשם עצם, אלא זה שמו הפרטי וכך הוא מכונה בחולם.
2. על פי זה גם מובן מדוע **'אונקלוס'** לא מתרגם את המילה - **'הר'** כי זה השם הפרטי של ההר, ורק תרגם את המילה - **'ההר'** שזה שם שתרגמו **'טורא'**. בניגוד לתרגום יונתן שהשם מופיע אח"כ **'טוורוס אומנוס'**.
3. ובתרגום **'יונתן'** מתרגם: **"ואתו בני ישראל כל כנשתא לטוורוס אומנוס"**. וכן מתרגם על **'הר ההר'** המוזכר בפרשת **'מסעי'** בגבול הצפון של ארץ ישראל: **"וזה יהיה לכם גבול צפון, מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר"** (במדבר ל"ד, ז').
4. **ונראה**, שהמילה - **'טוורוס'** משמעותה - **'הר'** מלשון - **'טורא'**, אך **'אומנוס'** נראה **כשם הפרטי של ההר** מה שנקרא - **'הר אמנה'** והוא בצפון ארץ ישראל. ויש לשאול, מדוע גם כאן מתרגם באותה צורה, הרי כאן מדובר בדרום הארץ מול ארץ אדום, ואין זה - **'הר אמנה'** המוכר מצפון הארץ?
5. **ואולי**, אפשר לומר, שמשמעות השם **'הר'** בחולם הוא מלשון **'הר'** וברבים **'הורים'**, כמו **'הר'** ביחיד הוא **'חורים'** ברבים. וזה תואם את תרגום **'יונתן'** שמתרגם גם כאן - **'אומנוס'** מלשון **'אומן'**, ומכונה בעברית **'הר אמנה'** שקשור להורים כמו שנאמר אצל מרדכי: **"ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דדו כי אין לה אב ואם"** (אסתר ב', ז').
6. ואולי לכן נאמר בפסוק כ"ח - **וימת שם אהרון בראש ההר'** ולא - **'בראש הר ההר'** כי **'הר'** זה השם הפרטי של ההר, והוא מת **בראש ההר** הזה. וכן בהמשך הפסוק נאמר - **ויירד משה ואלעזר מן ההר'** ולא **'מהר ההר'**. כי לפי זה היה רק הר אחד שהשם שלו היה - **'הר'**, ולא הר על גבי הר.
7. וממילא גם מתייתרת השאלה באיזה חלק של ההר הוא מת בהר התחתון או בהר שמעליו, כי היה רק הר אחד, ובראשו הוא מת וממנו הם ירדו.

הקדשה ותנחומים - הגיליונות והלימוד של השנה מוקדשים לע"נ ר' אריה בן ר' יהושע גוטליב ז"ל מלומדי הכולל שנלב"ע בחג השבועות תשפ"ב. לומדי הכולל שולחים תנחומים למשפחת גוטליב החשובה, בנחמת ירושלים תנחומים.

הגיליון מוקדש לעילוי נשמות: ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל שנלב"ע.
לע"נ ר' אברהם הכהן בן חנום ז"ל. ולע"נ ר' אדמונד רפאל בן ז'היה.

השיעורים מתקיימים בצית הכנסת הניכיל היציבות - רח' מנחת פלמה 3 גני הדך פתח תקוה

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת עירובין. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net